

Tot meerdere eere en glorie Gods.

Copie van het testament van den zeer eerwaardige vader in Christo ende Heer mijn heer Martinus in zijn leven Bisschop van Ipren met twe Boexkens de weleke gevonden waeren in het selfde testament ende nog een ander van den voorseijden eerwaardigsten heer naederhant gemaect.

De Copije van het testament is dese naervolgende.

In den naem des Vaeders ende des Soons ende des heijligen Geest
Amen.

Ick Martinus Rijthovius eerstijts priester tot Luyk: maer nu van de diocese van s hertogen Bos ende Bisschop van Ipren, zijnde wel bij mijn verstant ende sinnen en gesont van lichaam, willende rijpelijs disponeeren van de tijdelijcke goederende weleke aan mijne dispositie onderworpen en bevoelen sijn, opdat ick soo beter soude kunnen overleggen ende overdencken de eeuwige en hemelsche goederen, soo dan ten eersten heroepe ik alle de testamenten die ick voor desen gemaek hebbe ende contrarie sijn aan dit tegenwoordige: ende beveele mijne siele als zij dit ellendig lichaam sal verlaeten hebben aan de goddelijcke barmhertigheijt, aen de voorspraak van alle heijlige en aen de gebeden van alle levende.

De begraevenisse ende uijtvaert sulck n geschieden gelijk voor alle overste
Mijn lichaam sal begraeven worden in de Kercke van St Marten ist saecken dat ick in Ipren sterve maer sonder merkelijcken pracht ofte pomperije, men sal oock niet te bujten gaen de manieren de weleke onderhouden wort in de begraevenisse en uijtvaerten van de opperhoofden der kercke van S. Marten: voor een sekere plaats van het graf ben ick niet bezorgt maer laete het selve aen het oordeel van mijne geexecuteerde, willende nochtans datter geene hooghte ofte tombe sal blijven staan boven het graf: maer alles moet gelijk en effen gemaect worden met den vloer. Het uijtvaert en sal niet lange uijtgesteld worden, maer moet de begraevenisse volgen soo haest het mogelijk is.

Dubbel distributie in het uijtvaert.

In de distributie van den Choor en van de bedienders der kercke sal onderhouden worden de maenieren die U voorgeschreven sal worden in het jaergetijde. maer alles wat sal worden voorgeschreven in het jaergetijde sal alles verdobbelt worden in het uijtvaert.

Distributie van de biddende Orders het uijtvaert en het jaergetijde.

Men sal op den dagh van het uijtvaert 15 brooden elok van eenen stuijver en soo veel stuijvers senden naer de paters predicheeren van gelijcken aen de minderbroeders, naer de lievevrouwe broeders en augustijne elck 7 brooden en soo veel stuijvers, men sal het selve getal oock geven aen de grijse en aen de swaerte susters, aen elk klooster 7 brooden en 7 stuijvers; maer van dese sullen eenige koomen naer de kecke van St. Marten om te bidden voor den overleden alwaer zij hunne almoesen sullen ontfangen de bedelende orders sullen oock in hunne kercken gestaedelijck en neerstig bidden.

Deselfde manier voor de biddende orders en susters en de selfde distributie sal oock onderhouden worden in het jaergetijde.

Siet de specificatie in het agtervolgende. Van het middagmael op den dagh des uijtvaerts aen de ge

Aan de gemeijne armen sal geschieden een liebereale uijtdeijlinge van brooden en aelmoessen volgens de gewoonlijcke manieren van de uijtvaerten der oversten van de kercke van St. Marten, ofte volgens de gewoonlijcke

het goetduncken van de geexecuteerden. Men sal op den dagh van het uijtvaert bereijden eenen eerlijken naar maetige maeltijt voor de Canoniken bij gelegen abten en de bedelende praelaten item aan de edele en principaelste van het magistract aan de cappellaenen en de bedienders van de kercke volgens de discretie der geexecuteerde en onderhoudende het geene geschieden moet in de uijtvaerten der oversten.

Voor de missen en distributien aanstonds naer de doot 100.

Daeghs naer mijne doot sal gelesen worden een misse van de overledene en in deselve sullen tegenwoordig sijn 30 arme met naeme aem te wijsen devotelyksullen hooren en voor den overleden trouwelyk bidden deze geijndigd sijnde sal ider ontfangen een broodt van eenen stuijver en een stuijver in gelt. en dat sal op de selve manier continueeren 3e dagen sijnde dagelijxs andere en andere aermen aangewesen ist dat het de executeurs sal goedduncken den priester de misse lesende sal dagelijxs ontfangen 2 brooden en twee stuijvers, den dienaar en andere die de misse hooren, en dese messe sal geschieden op eenen wel aangewesen tijts, op dat sij geen beletsel en geeft aan het gemeijn officie van den Choor. ende sengesien het uijtvaert oock moet geschieden tot Rijthoven volgens de forme aldaer voorscreven, soo en is het niet van noode herwaerts te ontbieden de bloetvrienden om de verte en ongeleegentheit der plaetse.

Van den forme der distributien van den Choor.

De forme der distributien voor de Canoninken en bedienders van den Choor int jaargetijde sal gehouden worden half in gelt half in broodt.

Aan iedern canoninck 6 stuijvers dat is 3 in gelt en 3 in broodt, en aan den deecken dubbel ist dat hij het officie doet, maakt voor 32 Canoninken saemen-9-180 aen de cappellaenen 8 en aen de sangers 8 elk 3 stuijver aen die het officie doet 6 stuijvers den diaken 3 den subdiaken 3 den cantor 3 aen den succentor 4 aen de kinderen van den Choor 2 stuijvers aen den rei'drager 6 stuijvers en aen de koster 6 stuijvers, welleke twee sullen sorgedragen om beijde de tafels te bereijden, de eene in kax de Choor tusschen de tombe en den autaar tenzij datter een andere plaets betaemelijck schijnt, de andere tot het gebruik van hetgeen dat sal uijt gedeeld worden aen den armen.

Aen den massier 4 stuijversaen den kolksluider 20 stuijvers voor het luiden der klokken 3 morgens en 3 avonts voor den overledene, voor de fabrieken en de luchters-4-7-0 de deelen van degene die sullen afwesen sullen gegeven worden eensdeels aen de armen eensdeels aen aan de fabriek aen de aermen de brooden welke altijd sullen bereijdt gemaakt worden en voorgesteld of ze altijd aanwezig warenem het gelt van de afwezige sal gegeven worden aen de fabrieken en niet aen de afwezigemijnt wat oorsaek deze absentie soude geschiede als de misse sal geijndigd wesen en al wie niet aanwezig is in de vigilien dags te voren sullen de helft van de distributien verliezen, welk deel volgens de voorgeschreven forme oock sal gegeven worden eensdeels aen de armen eensdeels aen de fabrieken considerende groote en olijne armoede ende godvruchtigheid.

Van de distributie van den aermen in het jaargetijde.

Voor de vigilien daghs voor het jaargetijde sullen gerdeepen en naementlijck aangewesen worden 30 armen menschen, en meestendels oude en machtlose ofte oude die merckelijck arm sijn en hun selve wel voegen om te bidden en wederom 30 armen menschen op den dagh van het jaargetijde, en aan ieder sal gegeven worden 2 brooden van een stuijver elk met eenen syuijver in gelt aen den eersten naer het eindigen der vigilien en aen aen den beste naer het eindige der misse van het jaargetijde ende sij sullen bidden in het kerministerium alwaer de tafel der armen sal bereijdt worden en opdat alles ordelijck sal geschieden soo sullen hierop letten de canoninken meestendeels van de fabriek en met hun de coninc van mijne bloede, en omdat zij dese sorgen des te liever sullen ver-

3

souden aaneemen soo geve ik een ieder van dese volle macht en dispositie over een deel van de distributie de weleke voorts koomen uijt de absentie van de Canonicken ofte andere, en souden moeten gegeven worden aen den armen volgens de voorschreven conditie, om het voorseijde deel te mogen imploijeren tot het gebruik van desen ofte dien aermen volgens hun goedduncken en verzoecke van hun altemaal uijt liefde dat sij (ist zaeken dat hier geordoneert is van mijn doot en jaer getijde sal achtergelaten ofte merckelijk veronachtsaemt worden, tensij naer hunne vermaeningen aenstonts beternisse volght en wettelijke dispositie volgens onse wille alhier geopenbaart.) dat sij alles hetwelek geordoneert was voor den Choor sullen wegnemen tot het gebruik der aerne studenten waerover ik hen volmagh geve ende opdat sij de selve maght te beter en te gemaekelijcker souden kunnen gebruiken soo sullen sij mogen de jaerlijcksche inkomsten de weleke hiertoe gedestineert sijn naar het sijn in trecken het selve jaer het welek sal volgen de voorseijde onachsamenheit en hier van herstellen het welek het verleden jaer war achter gelaten en datter voordor eenige dispensatie geschiet.

Gelaten aen den Bisscoppelijcken stoel.

Ick laet aen het bisscoppelijk huijs en tot gebruik van mijn naervolgend als volght soo noythans dat degeene die volgens rechtveerdigen prijs gestineert worden sullen bewaert worden tenminsten in den selven prijs en waardeij: ten eersten alle ijserwerk uijtgenomen een ijsere kiste de weleke men sal senden aen Rijthoven tot een trouwe bewaernisse van alles hetwelek is raeckende de fondation aldaer gedaen ten tweden alle koper en houtwerk 2 groote bedden tot gebruik der vreemdelingen met al den berijtsels en verciersels voorders alles tot gebruik der Bisscoppelijke diensten mijters boecken pontificale handschoenen tuniceelen en laecken gegeven van Cornelia wedue van den Sweerde om het Chrisma te bewaeren de vinger ringen etc. en ist dat ~~xxx xxxxxxxx~~ hier bijgevoegh wordt het reparieren en vermaeken van het bisdom hetwelek op onse kost gedaen is en hetgeen wij besorgh hebben tot comoditijt der bissoppen soo sal de somma van den prijs van alle dese saken veel groeter sijn dan van den huijsraedt den weleke wij gevanden hebben komende tot onse residentie al ist datter alle het silverwerk van ons gegeven bijgevoeght wordt en vervolghens dunckt mij dat ik vrij magh disponeeren over alle het andere hetwelck hier niet en is uijtgedruckt principael tot godvruchtige gebruiken.

De kleederen en boeken voor mijn oosijnen.

Mijn kleederen van mijn lichaem soo wollen als linnen laet ik uijtdeelen mijne neven studenten de weleke het meeste van noode hebben ofte wel dat sij tot hun gebruik bereijt worden, mijne boeken sullen aen de selve uijtgedelijt worden volgens discretie van mijne geexecuteerde, eerst de kwade en suspeete weggeworpen en verbrant sijnde, vervolgens versoack ick mijne neven van mij geholp sijnde tot neerstigheijt en continuantie van hunne studie opdat sij vangelijken volgens hunne macht en middelen aen hun bloetvrinden en aen andere hunne behulpsaemen handen bieden gedenkende de hulpe en weldaeden die sij van mij ontfangen hebben. Ick en wil noythans niet gebieden dat sij iet daen boven hunne maghten en middelen, maer begeere dat de aelmoessen van ons gedaen niet van ons patrionium het weleke seer klein is geweest, maer van onse arbeid en incomsten der kercken sullen blijven, dueren vele euwen en aen vele voerdeelig sijn opdat hierdoor bermhertiger met ons handele den goedentierensten en bermhertigsten godt ende saelighmaecker.

Incomsten voor het jaergetijde.

Om de lasten van het jaergetijde te draegen soo weijse ick aen ten eesten een rente van 6 pont turonensium, de weleke moet betaelen den ontfanger

4
van de taefel van den heijligen geest daghs voor den feestdag van S Marten in de selve kercke jaerlijx de welcke spruijt uijt een rente gelaeten tot distributie de welcke jaerlijx gescieden moet in de vigilien van den feestdag van St. Maerten, behalve dese sullen nog andere gekogh worden nijt het gelt van het sterfhuijs de welcke te samen niet de voorseijde sullen genogsaem wesen om dese lasten liebersaelijk te volbrengen.

Als nu alles sal volbracht wesen hetgene hiet in dit testament door mij nu is geordoneert, en misschien nog sal geordoneert worden door codicile oft andere pampieren hebbende mijne onderscreven handt, oft hebbende een claerordeel dat deselve van mijne wille sijn, dat segge ick alles volbrach wesende, sal alles het welck daer oversciet bijeen vergadert worden om te fonderen hulpe voor de studenten ofte beurse voor het Seminarie van Ipren, ist saecken dat in het selve geobserveert wordt goede discipline tot de studie van Godtvruchtigheid en om te berijden werckelijck en beekwaem dienaers der heilige kercke. maer ist saecken dat de studien aldaer veronachtsaemt worden ofte dat het seminarium van Ipren soo niet en wordt bestiert dat uijt hetselve bequaeme dienaers der kercke kennen verwacht worden, soo sullen de beurse ende andere hulpmiddelen kennen hervoeert worden en gestelt te Loven ofte wel tot Douaij, en ist dat sij naer Loven sullen willen gaen die eenige van de voorsijde hulpmiddelen genieten en hunne volle jaeren nog niet en hebben om ten tijde van twe ofte drij jaeren priester ofte diaken gewijdt te worden, sullen moeten studeeren op de philosophie in het college van Valoij ofte de lessen terminste aldaer frequenteeren, nochtans niet gebiedende om in het pedagogium te wonen, en ist saecken dat sij onmaenierlijck en ongebonden leven en geene hope geven van goede vruchten in de H. Kerck sullen moeten vermaent en aangewakkert worden, en ist dat sij naer de eerste tweede of derde vermaeninge geen beternisse en sullen toonen sullen van de voorseijde hulpmiddelen moegen beroft worden en ingestelt andere betere in hun lieden plaetse en dat soo ~~ik~~ door mijne geexecuteerde als door andere van mijne executeurs daer toe gesteld.

Incomste voor beussen.

Dese ~~en~~ bovenvermelde beursen en sullen niet minder sijn als 6 pont vlaems jaerlijks nog coek merkelijck groeter en hiertoe sullen eerst gebruikt 2 renten van ons gebrogh, de eene op de abdeije van Woesten de andere op de gronden genaemd Immeloot volgens de brieven uijt de selve gemaakt en ick wil dat tot dese beursen sullen voorgesteld worden mijne bloedvrienden sijnde de andere gelijk, ist dat sij maer bequaem en sijn soo in jaren als geleerdheid volgens de wetten van het Seminarie ende in hun absentie de kinders der borgers van Ipren vangelijcken op de selve manier bequaem, de welke nochtans sij sullen onderwerpen willen aan de wetten van het Seminarium coek van iet te refundeeren aan het seminarium ist dat dit kan geschieden volgens de forme van de belovinge voorgeschreven aan de seminaeristen, maer dat sullen mijne bloetvrienden particulier hebben dat sij in hunne uijtganck de kercke sullen mogen dienen ist dat sij willen, hetgeen ~~en~~ ick haar wil overlaten tot versiersel der beloften door welke sij verbonden sijn aan het bisdom Ipren om eenige restitutie te doen aan het seminarie ist dat sij tot grootere midelen sullen komen, en sullen geene obligatien om het selve te doen om dies wil dat de beurse van 6 pont sullen gerekend worden als vol: maer ist nochtans dat hierdoor aan het seminarie eenige merkelijcke schade soude geschieden, soo sal het toegelaten sijn aan de proviseurs een supplement te vragen boven de beursen, ofte wel hen met de beurse afsenden om tot Loven ofte tot Douaij hun selve te besorgen den kost boven de beurse.

Dese in het generael wil ick soo geobserveert houden in plaatse van het testament: sullende naderhand van de andere soo groote als kleijne met de gratie godts disponeeren en diesvolgen wil ick alle pampieren van

5

mij gescreven ofte van mijne handt onderteekent voor goetgehouden worden hetsij in de manieren van codicillen ofte anders opdat sij te beter mogen bestaan als ist dat in de ~~xxx~~ selve niet geobserveert en worden de solemniteiten van het recht en ist saeken datter iet in dese dispositie van het testament tegen de eerbaerheijdt ofte betaemelijkheijdt door vergevelheijdt sal gevonden worden achtergelaeten te sijn het welck wij waar-schijnlijk vervult souden hebben waert saeken dat het ons in de memorie gekomen was dat sal uijt discretie van mijne geexecuteerde mogen bijgevoegh worden maetelije en nochtans sonder merckelijcke veranderingen ofte vermindering van hetgeen dat door mij uijtäruckelijk geordoneert is.

Vervolgh met eene andere handt.

ick Martinus Rijthovius eerstijds priester van het bisdom tot Luijk en nu van s hertogen Bosch en bisschop van Ipren verclaere dat dese mijne bove gestelde dispositie in mijnen uijtersten wille den wilcken ick als een testament wil vastgestekd worden al ist dat misschien in de selve niet en geobserveert de solijmitijte van hetrecht wederroopende alle andere dispositie voor dese gegeven als in dese tegenwoordige, en noemende mijn twee geexecuteerde licentiaten in beijde de rechten heer en meester Thomas Cox, meester Gerardus Steensel, en meester Adrianus Zeelant altensel Canonicken van St Martens kercke tot Ipren en voor den boven intendent (ofte daer misschien eenige questie soude voorvallen) noeme ick heer en meester Antonius Vlaeminckx Aerts Priester van de voornoemde St Martens kercke tot Ipren en tot teeken der waarheijdt hebbe ick mijnen eigen name ondergescreven de ondexschrijvinge was met de selve handt.

Martinus Rijthovius.

Hier volghet de coprij van het eerste boeken ofte codicillus geslooten in het voorseijde testament gescreven met de selfde handt als de voorscreven onderschrijvinge.

Aangesien dat van den tijt dat ick mijn testament gemaakt hebbe is gesoid een groote veranderinge van mijn saeken en mijn huijs eens en andermael beroeft geweest, en aangesien ick den staat van mijn saeken nu niet en weet, soo verclare ick tegenwoordig in dit scrift dat ick aan de discretie van mijn geexecuteerde toelate eenige versaegtinge en veranderingen van de kosten aangaande het uijtvaert en ordinaere jaergetijden en aangesien door desen langduerigen oorlogh sommige met humnen arbijt al sleetelijk leven, soo wil ick dat men een lieberale hulpe en toecomste sal doen aan de gebrecklijdende en ten eersten behalven het geen mij schuldig sijn die van Rijthoven uijt leeninge en het geen dat nog staet tot Antwerpen tot hulpe der selve gegegeven worden eens 1000 renen uijt te deijlen aan de geene die allijnskens met armoede sijn overmallen volgens discretie van geexecuteerden daer na sullen geholpen worden die tot Douai in studie sijn en hulpe van noede hebben om te continueeren in de studie bij welcke sal gerekend worden Guillielmus tensij (hetwelck ick nochtans gesteld hadde) dat aen hem komt de kercke van Terdigem, ist dat hij nochtans tot de selve begwaam gevonden wordtx soo schelde ick gwijs aen meest Judocus het welck hij aen mij schuldig was voor sijn taefel om de schaede die hij geleden heeft opdat hij te vieriger magh wesen in andere te helpen.

Quijtschelding aen den cantor van Turne.

De testamentelijcke giften ~~xxx~~ ofte dispositien int particuliet gedaen van saeken dewelcke gerooft sijn ofte verlooren soodat sij in specie niet meer te vinden en sijn sullen van geender weerdexn sijn in saeken

6
dat het geestelijk beneficie tot ipren nog niet en is gerestitueert in mijne doot, soo zullen de executeurs soo veel te kostelijcker uijtvaert laeten gescieden tot rijthoven en de kosten doen van het sterfhuijs.

Voor Balduinus broeder van den testateur.

Aen mijnen broeder Balduinus, ist dat hij mij overblijft sullen getelt worden eens 100 renen, voor de moijelijcheden die hij gehad heeft en noch heeft uijt mijnen naeme tot dispensatie van zijne gecommitterden. Dit als een codicille wil ick gevoegt hebben bij het testament en voor goet gehouden al ist dat in de selve niet en zijn geobserveert de soijnmitijten van recht. deze tegenwoordige Codicille hebbe ick gescreven met mijn eigen handt tot Gendt den 9 October 1578 in de plaetse der gevangnisse, en in teken der waerheijdt hebbe deselve met mijnen eigen name becrachticht is onderscreve

Martinus Rijthovius, Onweerdige Bisschop tot Ipren.

Hier volght de oopije van het andere boecken ofte codicillus geslooten in het voorseijde testament van deselfde handt gescreven ~~aan~~

Voor vriende int vaderlant 2000.

Aengesien ick Martinus Rijthovius hebbe behauden vrije maght om in mijn testamen bij te voegen of te te veranderen het welck mij middelert tijt sal goet duncke bij te voegen ofte te veranderen, willende dan dese maght gebruijcken sonder veranderinge van mijn principael testament soo wil ick bij voegen als volght.

Ten eersten aengesien door langdurige oorlog en plunderinge der soldaeten en andere ellenden mijne broeders en susters tot armoede sijn gecoomen soo wil ick dat mijne geexecuteerde aanstonts naer mijn doot van het gelt sullen separeeren 2000 renen elck geestimeert tot 40 grossen vlaem, en dese geheele somma sal men uijtdeelen tot gebruijck van mijne susters en broeders de welke hetselve van noode hebben, niet in gelijcke portien: maar volgens de groote en klijne armoede opdat aldus mijne broeders en susters en hunne kinders te saemen met hunne aerbeijt eerlijck onderhouden worden en den nootdrufft voor hun en hunne kinderen winnen können.

Voor de ^{rs}p jesuiten.

Met de selve autoritijt ordineere ick als dat nog sal separeeren andere 1000 renen, van den selven prijs als boven de welke sal bewaeren heer en meester Antonius Vlaminck Aertsdiaken en officiael van onse kerken om de kosten te doen de welke nootsaekelijck tot oprichtinge van het Collegium van de paters der societijt jesa in de stadt van ipren en ist dat er wat oversiet als dat sal volbracht wesen, sal geimpoijeert worden om den nootdsaekelijcken huijsraet van het selve te besorgen. ick wille oock dat de voorsⁿ paters volgens hunne discretie sullen instellen een daegelijcse forme van gebeden voor de saeligheijdt mijnder siele, de priesters in hunne misse ist dat het hun soo goedt dunckt en de andere anders volgens discretie van hunne oversten.

Voor de neven studenten.

Wederom andere 1000 renen van den selven prijs sullen gesepareert voor mijne neve studenten die nogh hulpe van noode hebben, meer noghtans tot leeninge als tot gifte te weten op dat sij gedachtig sijn ten minsten soo veel te imploieeren tot hulpe van andere als sij van mij ontfangen hebben, ist dat sijn de middelen hebben gelijck als ickx noch vermaent hebben: dit alles verstaen ick ist dat sij tot deselve middelen niet en können om dat geheel te doen, dat sij doen volgens hunne maght en vermoegen sonder voorder obligatie, bij mijn neven sal oock gerekent worden Martinus Daems, mijne boeken en klederen sullen volgens discretie van de geexecuteerden aan de selve uijtge-

deijlt worden, ten seij van de geene daer ick nogh voorder van sal ordineren.

Voor de onliggende dorpen.

Item andere 1000 renen van de selfde weerden op dat in eenige dorpen niet verre van mijn geboort plaatse jaerrelijks op den feesdagh van de geboorten Christi en paeschen gedistribueert worden witte brooden aen de kinderen en die publiceek in de kercke sullen konnen opseggen pater noster en ave maria het geloof en de thien geboden en van gelijcken andere beginsels van de Religie, en hun beste sullen gedaen hebben om de selve eenigsins konnen op te seggen in de moederlijke taalen volghens de manieren onderhouden tot Rijthoven, Eersel etc. en tot dien eijnde sullen aen ider dorp gegeven worden 100: die sich noghtans sullen willen obligeren om een rente te koopen uijt welcke jaerlijks dese distributie kan gescieden en ist dat seij achtergelaeten woordt en naer vermaeninge niet en woort geobserveert, soo sal de rente keeren naer de fondatie tot Rijthoven van mij aldaer gemaect.

Voor de priesters.

Aen alle de priesters de w: ofte wel in den ~~xx~~ 4 graet ofte daerbeneden van mijne bloede sijn ten tijde van mijn doodtsal gegeven woorden eenen roomsche missael wel ingebonden in wiens beginsel sij scrijven sullen, als dat sij van mij door testament aen hun gegeven is, opdat sij mijne siele gedachtig sijn in hunne gebeden en bij hun sullen gevoegh worden die in eenige h: orde sijn en die tot het priesterdom opentlijck bereijdt worden.

Memorie van het gel~~t~~ met distributien 200.

(het onderstreepte onleesbaar, geheel verbleekt.)

Als alles sal volbracht wesen van hetwelck ick hier gedisponere hebbe EN NOGH disponeeren sal en als aen mijn vreinden eenigh gelt tot mijnder gedachtenisse sal gegeven sijn volgens discretie der gencouteerde ende uijtvaert betaemelijk sal gehouden sijn inde welcke ten een deele op de begraevenisse ten deele op de uijtvaert ick wil gedeijlt hebben aen den aermen 100 renen in gelt en hondert in broodt. het welck daer overblijven z sal geimploijeert worden tot de fundatie der buerseen, de welcke sullen konnen beseten worden ofte in het seminarie tot ipren ist dat het flooreert ofte in de universiteijt van Douaij in het collegie marsir ofte anghian ofte Loven in den valck, ende tot dien wil ick oock gebruijkt hebben alle Arriragia soo noghtans dat de besitters der beursen daegelijks moeten mijne siele aen godt bevelen dor eenige gebedkens, gelijck met den psalm de profundis en soo voorts. ~~xxxx~~

Voor de Ste. Martens Heeren.

Aengesien de ^{te} martens heeren nu met ballingscap overlust sijn soo en wil ick niet gevraegh hebben van hun op protex van arriragia van de rente van 1000 renen, en ist dat de ballingscap nog lang duert soo sal hun tot gemeijn gebruijck gerestitueert worden 500 renen de welcke mij lestmael betaelt heft heer de wilde, den ontfanger van de arriragia sal konnen wesen heer Adrianus van Zeelant aen den welcken mijne affairen tot nogh toe genogh sijn bekent voor een eerlijcke betaelinghe, soo noghtans dat sij indachtigh wesen van den aermen gedachtig te sijn meer uijt eene godtvruchtigheijdt als uijt loon des arbeijts gescreven met mijne eigen handt onderteeckent anno 1582 die 26 Octobris was onderscreven

Martinus Rijthovius.

Hier volghet de Copeije van de onderscrijvinge van het voorseijde testament in het welck de voorseijde boekkens ofte de codicillen waeren ingeslooten welcke onderscrijvinge is gescreven met de selfde handt als het principael testament.

Op den x 15 dagh van October XV° LXXVI in de tegenwoordigheijdt van mij

onderscreven notaris en der getuijgen persoonlijk gestelt sijnde den eerweerdigsten vader in Christo en heer mijn heer martinus Rijthovius door de goddelijcke gratie bisscop van ipren heeft op dit tegenwoordigh pampier geslooten (en met sijnen segel becrachtigh sijnde) getelt sijnen uijtstersten wille ofte tēstament met een anders handt getrouwelijck gescreven, en met sijn eijgen ondeteekeninge bevestigh, hetwelck hij in alles wil geobserveert hebben, niettegenstaende dat in het zelve niet en sijn geobserveert de solemnitijten des rechts en ist dat het niet en subsisteert als een testament, dat het nochtans moet subsistereen als eenig legaat ofte andere sorte van godtvruchtigen wille, en over sulks vraeght hij van mij notaris en van de getuijgen om daer van eenigh teeken te hebben onder de voorscreve forme actum iperis in sijn bisscoppelijck palijs in de tegenwoordighijdt van Antonius Vlaeminck, aertspriester en officiael en Ariaan Zeehandt, canoninck en segelmeester en, mij was onderscreve met deselve handt w: steensel notaris publicus en secretaris met een verhoolen handt teeken.

Hier volgt de Copije van het derde boeckens ofte codicillus gescreven met de selfde handt, als de 2 eersten en gevonden in de kiste van den testamenteur naer sijn doot en de niet in het testament.

Aengesien ick Martinus Rijthovius met naeme, godt gave met weerdige besorginge bisschop van ipren in mijn testament van den lesten gegeven hebben mijn vrije maght overgehouden om bij te voegen te verminderen en te veranderen hetgeene van mij gestelt was: willende dat dese macht gebruijcken sonder wederroopinge van hetgeene ick in mijn principaele testament gestelt hebbe, tensij voor sooveel dese naervolgende contrarie sijn op de maniere van een boecken ofte anders gelijk het gemakelijcker gesceden kan soo dan orānere ick door mijn geexecuteerde dese naervolgende.-

Voor de Jesuiten verdobbelt 2000.

Ten eersten aengesien in dese ellendige ruine gesocht moeten worde alle middelen de w: dienstigh komen wesen tot herstellinge van de catholike religie hebbende dan raet gehouden met degeene de welcke ons in dese saecken vestandiger als andere schenen te sijn, en aengesien ons de beste remedie heeft gedoght te sijn waert dat in de stat van ipren opgericht worden een collegium van de eerw:pater der societijt jesu oft jesuiten, en aengesien wij van dese oprigtinge hebben beginnen te handelen en de saeckē noch sooverre niet en is gekoomen dat sij sonder groote kosten en sollicitatie gemakelijcker voortganck souden kunnen hebben, soo wil ick dat uijt het geldt hetwelck ick tot godtvruchtige gebruijcken bij een vergaedert en bewaert hebbe tot dien eijnde aenstonts sullen gegeven worden 2000 renen elck van 40 grossen, opdat uijt deselve genoemen dewelcke noodtsaekelijck sullen sijn tot voorganck van deselve sollicitatie, en ist dat dese saeckē soo veel niet en kost hetwelck van dese som overblijven sal sal geimploeert worden tot den huijsraet van het voorseijde collegie en dat tot dien eijnde omdat de voorseijde paters door hunne neerstigheid voor mijne onachsāmhijdt voldoen soo in onderwijninge des v volckx tot de waere religie en godtvruchtigheidt als dat sij den goedentierensten godt voor mij ellendigen sondaer standtvastelijck gelieven te bidden.

Voor de broeder int vaedelant met eenige conditien.

Item ick wil dat uijt hetselve geldt het welck tot godtvruchtige gebruijcken bij een vergaedert en bewaert hebbe sullen geimploeert worden 2000 renen van de selfde weerden om te helpen mijne overblijvende broeders en andere Broeders ofte susters kinderen de w: door den langdueringen oorlogh bijnae tot de uijterste aermaede gebracht sijn (niet dat dese distributie sal gedeijlt worden in gelijcke deelen onder die de welcke mij even naer van vrientscap bestaen: maer dat eerst sullen geholpen worden de armste van de welcke meer apparentie is dat sij

9.

met eenige middelen geholpen sijnde de armoede sullen kunnen overwin-
nen en neerstelijk aarbeijde om eerlijk kunnen nootdrift te winnen
volgens de discretie van mijne neef meest judocus en meest gerardus
van steensel mijne secretaris, aen de welcke een iders staet ofte wel
bekent is oft wel gemakkelijk bekend sal worden : (daer staat niets,
en dan een nieuwe regel) in welcke saeke nochtans groote sorge moet
gebruijckt worden, omdat daer de W naer eenige secten sullen afkeeren
ofte wel tot den dranck ofte quade manieren sullen genegen sijn het
welck godt afwende, gene hulpe van mij en mogen verhoppen ten sij dat
sij daer over vermaent sijnde aenstonts en merckelijck hun selven bete-
ren, en ick verstaen hun dese hulpe te geven, tensij ick het voor k
mijne doot gegeven hebbe waertoe ick nu langen tijt occasie gesocht
hebbe: maer hebbe tot nog toe geene gevonden

De resten voer het Seminarium Als Boven.

Als nu alles sal volbracht sijn dat mijn testament versoect, en mis-
schien noch sal versoecken gelijc met de arriragia, soo late ick de
reste voer het seminarie van ipren tot fundatien der beursen en andere
hulpmiddelen voor de studenten volgens discretie van mijne geexecuteer-
den, tensij ick levende anders daerover disponeere, en om dese beursen
en ande hulpmiddelen te genieten wil ick voor gestelt hebben ceteris
paribus de gene die mij in vriendscap ofte vaederlandt bestaen ist dat
sij hun selven maer obligeeren willen tot den dienst van de cathedrale
kercke van ipren als sij beguesen sullen sijn, ofte het welck ick in
hunnen vrijden laete tot den dienst der kercke van hunne eijgen diocesse
daer sij gebooren sijn De Arriragia van de incomste de welcke ick in
Vlaenderen geleght hebbe en de inkomste van het bisdom niet en raeken
sullen kunnen gebruikt worden tot hulpe der studenten de welcke mij
door vriendscap bestaen, en tot eenige pastorale functien sijn aenge-
wesen, bij de welcke ick voege martinus daems, het welck ick hun geven
nochtans tot leenige, opdat sij in het beginsel als sij noch in studie
sijn het selve wederom besteden en imploijeeren tot godtvruchtige ge-
bruijcken, waertoe ick hen wil verobligeren, niet dat sij strickt ge-
houden sijn tot restitutie maer omdat sij door dese vermaeninge occasie
nemen om daer naer meerder en meerder den armen hunne behulpsaeme
handen te bieden.

De rente van 20 pont gekoght op het Capittel wil ick gevoeght hebben
bij de fundatie van de eerw. pp. jesuiten ten sij sij de somma maect
van 2000 renen en alsdan sal dienen voor eenige processien in de staet
de renten die ick op een ander gekoght hebbe sullen gevoeght worden
bij de fundatien geschiet in mijn vaederlant, volgens de forme van mij
voor dese gegeven, en ist dat de selve fundatie niet gevonden en woordt
soo sullen de geexecuteerde volgen de onderwijsinge van den pastoor
van Berghijck n^r joannes daems ofte van sijne succenteurs, en sullen
volgens sijnoordeel bij de taefel van der armen tot Rijthoven voegen
het gene dat daertoe gedestineert was, sullende nochtans de voorhandt
hebben mijne bloetvrienden die het van noode hebben (aen alle de geene
de W mij uijt vriendscap bestaen tot de 4 graet) en aan andere vrien-
den die geene praesters sijn: ofte tot het priesterdom opentlijk
berijdt worden sal gegeven eenen Roomsse missael wel ingebonden opdat
sij in hunne gebeden en besonder in het sacrefisie der misse mijne siel
gedaghtig sijn en den bearmherstigsten god voor mij gelieve te bidden

Maer Van de cleederen als Boven.

Mijne overblijvende klederen en boeken sullen uijtgedeylt worden aen
mijne neven onder de quade en suspecte sullen aenstonts verbrant worden
Dese bovengemelde Dispositie wil ick bij het principael testament ge-
voeght hebben en onderhouden worden, en ist datter eenige scriften van
mijne handt gescreven ofte onderteecken gevonden worden behalven dese
tegenwoordige dese wil ick altemael voor goet gehouden worden Actum
en met mijn eijgen handt gescreven
Anno 1583 ~~in~~ die 6^{ten}bris tot Furne ist gescreven met mijn eijgen handt
Martinus Rijthovius.

10
Vervolgh met de selfdehandt

Ist dat de reste van het gelt het w ick gelaeten hebbe voor het semina-
rie van ipren te saemen met de arriragia tot het selve gedestineert
uijtbrenckt de somme van 3000 renen ofte daer boven soo wil~~ken~~ ick dat
er sullen genoomen worden eens 1000 renen om te repareeren het collegie
de Valck tot Loven, tot de ~~XXXX~~ forme versoght den doctoer Vende Vilius
waer toe ick over de 100 renen hebbe gesonden aen den voorseijden doc-
toor met de brieven de w: ick tot hem gescreven hebb, het en saude cock
cock niet onprofijtig sijn waert dat ~~XXXX~~ men de maght bewaerde om de
voorseyde somme te vragen, waert saeken dat dit nootsaekelijck waere
, als wanneer den regent van den Valck maer een jaer te vooren vermaent
woordt eer hij het restitueren moet, niet dat ick begeere dat het lich-
telijck wederom gevraeght wordt, maer omdat door vrese van sulckx sij
groeter bekommernisse hebbe om het selve ~~XX~~ beter en profijtiger te
deponeere tot meerdere winsten godtvruchtelijck te besteden en nochtans
sal het waeraghtige kunnen wederom gevraagh worden ist dat de vrucht
de w wij daer van verwaegten niet en volght, waerove men raet sal houder
met den voorseyde doctoer Vende Vilius en ist saeken dat het wederom
gevraag wordt soo sal het geimploijeert worden tot godtvruchtige ge-
bruijken, volgens discretie van 2 priesters auderlinge sijnde van mijnen
bloede aen de w ick volle maght geve over dese saeke.

En versaegtinge van alles ist dat de goederen niet genogsaem sijn.

Ist saeken dat de testamenten groote sijn als de somma de welcke ick
daertoe beset hebbe soo beveele ick een versaegtinge te doen door
mijne executeurs volgens hun oordeel.

Van de honoraria soo van de executeurs als van de andere sal ick met
de gratie godts op een ander tijdt disponeeren soo ordineere ick en
wil dat het onderhoude worde, Actum in de stat furnen den 17 September
A^o 1583 onderteken.

Martinus Rijthovius.

Beneden was gescreven aldus dese voorgemelde Copijen recorderen met
hunnen oorspronck getuijght C: Cox secretarius van hauken notaris
en benede vangelijcken bij getuijgen van mijn griffier van ii parochien
van cassel en was geteekent

R: Domino schodt 1613.